

Abolitionistisk politik

Svartkatt

2020-08-02

Efter mordet på George Floyd i Minneapolis i slutet av maj har USA kastats in i en våg av antirasistiska protester och upplopp på en skala och med en bredd som inte skådats tidigare i landets historia. Förutom rasism har det förstås också handlat om det brutala polisvåld som ligger likt en våt filt över hela samhället, och där de oproportionerligt många mordena på svarta bara är toppen på ett isberg av polisvåld, rasism, sexism och repression.

När polisstationen i Minneapolis tredje polisdistrikt brändes ner som en del av dessa protester, gick också på sätt och vis myten om polisen som något nödvändigt och allestädes närvarande upp i rök. Radikal kritik av rättsväsendet som länge varit marginell såväl i USA som i resten av världen har plötsligt fått ett uppsving, och även stora dagstidningar, tyckare och politiker har tvingats förhålla sig till kritiken. De här idéerna kan övergripande beskrivas som abolitionistisk politik. Men vad handlar det egentligen om?

Bakgrund

Abolitionism förknippas historiskt främst med slaveriet, och då speciellt som det såg ut i USA, även om rörelsen för avskaffandet också fanns i andra länder och världsdelar. Abolitionism i allmänhet handlar om att helt avskaffa ett missförhållande, och uttrycket används idag för att beskriva många olika kamper. Men den typ av abolitionism och abolitionistisk politik som blivit aktuell i samband med det som händer i USA handlar just om brott och straff – om rättssystemet.

När vi i det här sammanhanget pratar om abolitionism eller abolitionistisk politik så går det att dela upp den i tre delar; att avskaffa *polisväsendet*, *fängelser* och *massövervakning*. På ytan handlar det alltså om tre radikala ståndpunkter, som angriper tre aspekter av samma bredare fenomen av social kontroll. Men under ytan döljer sig också ett djupare resonemang.

När abolitionister pratar om att *avskaffa polisen*, så menar de inte att vi bara ska byta ut en institution mot en annan, utan om att på ett grundläggande sätt förändra hur vi håller våra samhällen och gemenskaper trygga. Det handlar om att avskaffa ”policing”, vilket innebär en förändring i hela det sätt på vilket vi upprätthåller ordning, vad ordning överhuvudtaget betyder, samt vem denna ordning tjänar.

När abolitionister pratar om att *avskaffa fängelsesystemet*, så menar de på samma sätt inte bara att vi ska ta bort de fysiska byggnader som idag fungerar som fängelser, utan om att förändra hela vår syn på rättvisa. Från dagens system, som i bästa fall på ett ytligt moraliserande sätt fokuserar på bestraffning och i sämsta fall fungerar som ett verktyg för exploatering, kontroll och repression, till att sätta återställande av både offer och förövare, en form av reparativ rättvisa, samt individuella såväl som kollektiva behov, i fokus.

När abolitionister pratar om att *avskaffa massövervakning* så menar de inte att

vi bara ska ta bort alla kameror i offentliga utrymmen, utan att vi ska sluta med den typen av politik som ser övervakningen som en del av ett maskineri för att disciplinera människor och få dem att inrätta sig i en viss samhällsordning. Det pratas ibland om att slavplantagen egentligen aldrig upphörde, utan flyttade ut i samhället. Detsamma kan sägas om hur det sätt på vilket vi kontrollerar människor i fängelser, kommit att bli det sätt på vilket hela samhället övervakas och kontrolleras.

Grundproblemet

Abolitionister börjar sin kritik från en historisk observation kring hur polis, fängelser och massövervakning uppkommit. Modern abolitionistisk forskning och politik har sitt ursprung på 60-talet, med bland annat pionjärer som norrmannen Thomas Mathiesen, men abolitionistisk kritik av fängelser och polisen har funnits lika länge som dessa institutioner. Anarkister som Proudhon, Bakunin, Goldman, De Cleyre eller Berkman har sedan 1800-talet kritiserat dessa institutioner, och föregångare som William Godwin menade redan i slutet av 1700-talet att den rådande så kallade rättvisan inte var annat än förklätt förtryck.

De rättsskipande institutioner som vi idag tar för givna har sitt ursprung i nationalstater under industrialiseringens tidiga dagar när människor som frångagits möjligheter till självförsörjning, bland annat genom att allmänningar inhägnats, flödade in till städerna och de nya fabriker som upprättades där. I länder som USA finns det också en tydlig koppling till slavpatruller som skulle jaga och disciplinera förrymda slavar. Redan här framträder alltså bilden av polisens syfte som både rasistiskt och klassbevarande, som en institution i tjänst att försvara staten, privat egendom, och slavägare.

Trots att polisen sedan dess klätts i många nya roller, normaliserats, och ständigt utmålas som outhärlig genom statlig propaganda, så menar abolitionister att polisens grundläggande roll fortfarande är densamma. På samma sätt menar abolitionister att fängelser – en institution som uppstod ungefär samtidigt som polisväsendet – fyller en repressiv funktion och gjort så ända sedan dess början.

Vi kan nu se att det finns en tydlig skillnad mellan en abolitionistisk analys och den som framförs av liberaler såväl som konservativa. Liberaler ser rättsväsendet som beskyddare av rättigheter och konservativa som ett skydd mot depraverade samhällselements brutalitet. Abolitionister ser däremot inte dessa institutioner som nödvändiga för att upprätthålla ett bra samhälle, utan tvärtom som symptom på en samhällsordning med inbyggda ekonomiska, sociala och politiska orättvisor. Därför ser abolitionister inte heller polis- eller fängelsereformer som en lösning, utan i bästa fall som en del i en större process. En process som består av att avskaffa både de repressiva och skadliga institutionerna, och det samhällssystem som ger upphov till dem och gör dem nödvändiga.

Abolitionism som systemkritik och konstruktiv praktik

Abolitionistisk politik är alltså inte bara en kritik av rättsväsendet, utan också en systemkritik. Rättsväsendet kan inte särskiljas från det samhällssystem i vilket det verkar och för vilket det fyller en specifik funktion. Den här radikala abolitionistiska analysen kan därför också sägas ha två sidor; en destruktiv, där abolitionister arbetar för att stoppa, minska och slutligen avskaffa de repressiva institutionerna; och en konstruktiv, där omhändertagande gemenskaper byggs upp och resurser satsas på att människor ska ha det bra och få sina behov tillgodosedda, samtidigt som vi bygger alternativa sätt på vilka vi hanterar konflikter och övergrepp, med fokus på återställande (reparativ) rättvisa och konfliktmedling.

Även om abolitionister inte automatiskt ser sig själva som antikapitalister, så är abolitionistisk politik för många nära och uttryckligen sammanflätad med något som skulle kunna kallas för frihetlig socialism eller antikapitalism. För anarkister är det tydligt att polisen, fängelser och massövervakning inte realistiskt kan avskaffas så länge vi lever i ett klassamhälle och så länge det finns nationalstater. Därför propagerar anarkister för en abolitionistisk politik som är både antikapitalistisk och antiauktoritär i bred bemärkelse. Anarkister vill inte ha ytliga omdaningar som alltjämt försvarar kapitalisternas privategendom, eller polisrepression under socialistisk flagg.

Det är också viktigt att påpeka att grundproblemet som polis, fängelser och massövervakning är ett symptom på handlar om makt, och därför måste lösningen innebära att vi tar tillbaka makten över våra liv. Abolitionistisk politik är därför inget vi kan övertala eller ens tvinga politiker eller andra att i sin helhet genomföra åt oss, utan behöver i grunden också vara något som vi skapar själva i alla våra sociala sammanhang.

Myter om polisen

Det finns idag en tydlig global trend i alla de områden och nationalstater som ingår i den kapitalistiska världsekonomin. Omhändertagande funktioner har i allt större utsträckning ersatts av repressiva funktioner. På många håll läggs stora mängder pengar på polis, fängelser och övervakning, på hårda straff och ”ordning och reda”, medan grundläggande samhällsfunktioner, liksom sociala skyddsnet, där de funnits, urholkas och privatiseras bort.

Samtidigt florerar det idel myter om hur polis och fängelser fungerar. Den första myten är att fler poliser och hårda straff hjälper. Politiska partier – ofta från höger till vänster – tävlar om vem som kan trolla fram flest nya poliser, ge dem mer pen-

gar till utrustning och utbildningar, eller införa hårdare straff, men det finns ingen grund för att dessa saker faktiskt skulle ha någon korrelation med minskad kriminalitet. Istället tenderar våld och kriminalitet att öka i mindre jämställda samhällen.

Den här myten går så djupt så att den till och med omfattar vad *folk tror att de själva tror* om brott och straff. Det finns exempelvis idag en växande opinion för strängare straff i Sverige om folk bara tillfrågas rätt upp och ner om hur straffen borde vara. Men om människor istället tillfrågas i konkreta fall om hur de anser att påföljden borde bli, så tycker de att straffen ska vara *lägre* än de som faktiskt döms ut. Och ju mer de får diskutera och fundera kring detta, desto större blir glappet mellan vad folk tycker straffen borde vara, och vad de verkligen är.

En annan myt är att polisen för det mesta ägnar sig åt att lösa eller förhindra brott. Denna myt är snillrikt populariserad genom att de flestas förståelse av polisens arbete kommer från filmer, tv-serier eller "reality"-program där polisen i samarbete med produktionsteam förmedlar en såväl censurerad som snedvriden bild av sin vardag. I själva verket visar internationella undersökningar att mindre än en femtedel av polisernas tid ägnas åt att åka ut på brottsrelaterade utryckningar – varav de flesta dessutom är småbrott – och att knappt 5% av de som arresteras misstänks ha begått grövre våldsbrott. En liknande bild framträder i den svenska forskningen. Där framgår att den svenska polisen endast ägnar 25% av sin tid till det som i forskningen kallas rättsväsendets "fundamentala uppgifter" – det vill säga att förebygga, lagföra och upptäcka brott. Det är också talande att kategorin "förebyggande" endast utgör 2% av den sammanlagda tiden.

Samma forskningsrapport konstaterar också följande:

Vissa av aktiviteterna uppfattas av poliserna som centrala för verksamheten och med påtagliga effekter, trots att det finns litet stöd för att det verkligen förhåller sig så. Det omvända förhållandet gäller också – det finns sysslor som faktiskt kan vara effektiva men som undviks eftersom de uppfattas som verkningslösa.

Samt att:

Det [är] viktigt för kåren att agera så att ineffektiviteten inte blir of-fentligt uppmärksammas och att kritik kan motverkas.

När polisen väl ägnar sig åt sin förmenta "kärnverksamhet" är det inte så mycket som de faktiskt lyckas med. Av alla brottsanmälningar som kommer in till polisen läggs ungefär hälften ner direkt, och i slutändan är det ca 14% av de brottsanmälningar som kommer in och handläggs som klaras upp. Siffran blir förstås ännu lägre om vi tar hänsyn till alla de brott som aldrig handläggs.

Mycket av det arbete som polisen utför, är alltså inte bara ineffektivt enligt institutionens egna premisser, utan skulle med andra ord inte behöva utföras av

beväpnade människor från en organisation med såväl våldsmonopol som en kultur av våldsförhållande (ex här), klassförakt, rasism (ex här och här) och sexism (ex här och här).

Abolitionistisk politik i praktiken

Baserat på rättsväsendets historiska roll och hur det fungerar idag, vill abolitionister konkret gå in och omedelbart börja omfördela resurser. En vanlig slogan som hörs mycket är att avfinansiera (defund) polisen. I grunden handlar det här om att resurser tas från polisbudgetar och läggs på saker som skola, omsorg, sjukvård, infrastruktur, bra och tillgängliga bostäder, och andra former av sociala skyddsnet. För liberala reformister handlar det om att bara ta en viss del av polisens resurser på det här sättet, medan det för abolitionister handlar om en del av processen genom vilken polisen som sådan i längden avskaffas.

USA-baserade abolitionistiska organisationen Critical Resistance har en mycket pedagogisk tabell som visualiserar det här tänket. Olika åtgärder listas, och klassificeras sedan baserat på en rad frågor: Minskar detta anslagen till polisen? Utmanar det föreställningen att polisen gör samhället säkrare? Minskar det antalet verktyg och taktiker som polisen har till sitt förfogande? Minskar det ”policing” som sådant i samhället? På detta sätt kan ineffektiva ”reformistiska reformer” skiljas ut från abolitionistiska steg mot ett avskaffande.

Som vi redan sett menar abolitionister att systemets förtryckande och skadliga aspekter inte är fråga om en avart, utan i själva verket en grundläggande del av det samma, och anser därför redan i princip att reformer som syftar till att ”förbättra” rättsväsendet ofta är rent kontraproduktiva. Men det finns också data på hur reformer historiskt fungerat, som ytterligare stärker den abolitionistiska positionen. En av liberalernas favoritåtgärder – representation och mångfald – har exempelvis visat sig vara helt irrelevant när det gäller rasistiskt polisvåld, vilket understryker att rasism och polisvåld handlar om strukturer, inte representation och individer.

Delar av den folkrörelse som nu svept över USA, till viss del under namnet Black Lives Matter, uppstod under Barack Obamas presidentskap, i spåren av att polisen mördat svarta människor. Med det följde reformer, och det kan vara intressant att veta att Minneapolis, den stad där George Floyd mördades i maj, och där personen som mördade honom, Derek Chauvin, ostört kunde missbruka sin position som polis i årtal, var en av sex städer utvalda under Obama-administrationen för ”banbrytande” polisreformer. Poliskameror infördes, poliserna genomgick en rad nya träningar för att hantera eventuell partiskhet och för att lära sig stävja rasistiska beteenden, och nya rutiner infördes för att säkra upp så att polisens beteende var rimligt och ”förtroende” kunde byggas upp i lokalsamhället.

Samma sak gäller fängelser. Som bland annat Angela Davis poängterar i boken

”*Are Prisons Obsolete?*”, så är fängelset som det dominerande verktyget för att straffa brottslingar en relativt ny företeelse och i sig en medveten reform av tidigare sätt att utdöma straff. Fängelsepopulationerna har dessutom exploderat de senaste årtiondena, inte minst i spåren av ”kriget mot droger”. Aldrig förr har en så stor del av världens befolkning suttit inburad som idag, och ironiskt nog är det ”frihetsälskande” USA som har allra flest fångar – 25% av alla fängslade i hela världen. Fängelset har inte bara utvecklats till en samhällsomfattande disciplineringsapparat, utan är också en rasistisk institution, som dessutom inte sällan utnyttjar fångarna i vinstsyfte. En hel industri har vuxit upp kring detta och i det närmaste vuxit ihop med den militariserade gränsövervakningen samt flyktingförvaren.

Att fängelser skulle ha rehabiliterande funktioner är det få som påstår idag. Tvärtom har de fungerat för att cementera delar av befolkningen, ofta enligt rasistiska linjer, i fattigdom och utanförskap, och de tenderar att systematiskt förstärka de orättvisor och den utsatthet som många svarta, invandrare, hbtq-personer, och andra redan erfar utanför dem. Allt från vård, till hygien och mental hälsa blir betydligt sämre även för fattiga som tvingas i fängelse, och utsattheten att fara illa i ett system med närapå obefintlig översikt och där snutar och vakter håller varandra om ryggen är enorm.

Motstånd mot fängelsesystemet kan i praktiken ta formen av att bygga sociala rörelser som stödjer befintliga fångar, organiserar rättshjälp, propagerar för avkriminalisering, motsätter sig nya fängelser, och jobbar för att befintliga ska avskaffas. I England, Wales och Skottland har detta exempelvis utmynnat i grupper som Cape (Community Action on Prison Expansion), och kampanjer har också bedrivits för att omvandla befintliga fängelser till bostadsområden. Världen över finns det grupper och organisationer som jobbar med fånghjälp eller fångorganisering (Anarchist Black Cross, Incarcerated Workers Organizing Committee, osv).

Abolitionismens styrka ligger i att den på en och samma gång pekar mot ett konkret och radikalt mål, som siktar på problemets rot, men också på en praktisk väg framåt, med medel som förebildar målet. Konkreta exempel på abolitionistiska kampanjer är att pressa städer, regioner såväl som nationella myndigheter att skära i polisbudgetar och omfördela resurserna så att de utjämnar sociala orättvisor, att driva kampanjer för att stoppa nya fängelsebyggen eller omvandla befintliga fängelser till exempelvis bostadsområden med låga hyror, eller att utveckla metoder och praktiker för att hantera mindre förseelser i våra bostadsområden och organisationer utan polisblandning.

Ett exempel på en sådan abolitionistisk praktik är så kallade rapid response networks. Det är nätverk som rycker ut när det uppstår problem i närområdet, och de kan vara specialiserade på olika typer av uttryckningar. Exempelvis växte ett sådant nätverk fram i Los Angeles stadsdel Koreatown från de redan befintliga stormöten som sedan tidigare funnits där för att ta itu med de boendes problem. I fallet med Koreatown var ett av invånarnas stora problem de eskalerande ICE-räder som

drabbade människor i området. Därför startades ett nätverk som kunde rycka ut när råder rapporterades för att fördröja, vilseleda och sabotera uttryckningarna. Det här är ett viktigt exempel på varför riktig trygghet inte kan komma från institutioner som polisen, eftersom det ofta är just de institutionerna som är ett av invånarnas största problem, speciellt i fattiga arbetarklasstadsdelar där migranter är i majoritet. Rapid response networks kan också bildas för att förhindra konflikter mellan människor, stoppa vräkningar, eller försvara närområdet mot våldsamma högerextremister, för att nämna några exempel.

En intressant aspekt av abolitionistisk politik hittar vi om vi tittar i den tidigare nämnda grafen från Critical Resistance. De olika potentiella åtgärderna delas upp i "röda", klassiska reformer som inte leder oss mot avskaffande, och "gröna", åtgärder som bygger vår motmakt och underminerar polisens makt över oss. Bland de röda hittar vi *"fängsla mördarsnutar; åtala poliser som har dödat eller misshandlat människor"*. Det kan vid en första anblick verka kontraintuitivt, men är ett perfekt exempel för att demonstrera abolitionismens radikala teori och praktik.

En annan syn på rättvisa

Även om krav på "traditionell rättvisa" kan kännas som en ryggmärksreflex, och även om det förstås är ett symptom på ett fruktansvärt och rasistisk system när snutar går fria efter att ha orsakat oerhört lidande, så försöker den abolitionistiska metoden hålla huvudet kallt och konsekvent sträva mot det som kan förväntas leda mot ett eventuellt avskaffande, såväl som det som bäst hjälper de drabbade när något inträffar. Att fokusera för mycket på fängelsedomar för snutar är i det större sammanhanget problematiskt.

Dels ger det sken av att det nuvarande systemet kan skipa någon form av rättvisa, när systemet inte är byggt för det ändamålet. För det andra riskerar det att öka snarare än minska anslag till polisen eftersom det lätt paras ihop med krav på fler kommissioner eller organ inom polisen som ska utreda sådana ärenden. Men kanske framför allt är det inte ett sätt som hjälper vare sig den polis som brutaliserat människor eller de människor som drabbats av polisbrutalitet tillbaka till ett värdigt liv i samhället – och det är det som reparativ rättvisa handlar om. Att istället för hot om straff, moralistiska föreställningar om hämnd som rättvisa, och verktyg som främst syftar till att kontrollera människor, använda strategier som återställer och rehabiliterar såväl offer som förövare.

I en uppmärksam kampanj som drevs av Project NIA i Chicago, som handlade om hur polisen där i årtionden utsatte svarta för tortyr, skenavrättningar och annan brutalitet, fokuserade aktivisterna enbart på att utkräva ett socialt skadestånd för de drabbade och dess familjer, med åtgärder som gratis skolgång, terapi och en förändring i den lokala läroplanen för att inkorporera polisbrutaliteten i historieundervisningen. Mariame Kaba, grundare för Project NIA, sade själv om fallet att det symboliserar *"en djupgående förändring i vår syn på hur rättvisa kan se ut när människor skadas"*, och att kampanjen *"förkastade åtal som ett sätt att få upprättelse"*.

Abolitionism handlar också om att kritisera det faktumet att ett monolitiskt system antas lösa vitt skilda sociala frågor i dagens samhälle. Därför ska abolitionism inte tolkas som ett anspråk på att ersätta ett system med ett annat utan att ersätta det befintliga med olika system, processer och strategier beroende på sammanhang och behov.

Men hur är det i Sverige?

Ur svenskt perspektiv går det förstas att säga att polisen såväl som fängelsesystemet i USA är oerhört mycket värre och mer brutalt än här, och att en del av de regler och begränsningar som finns i Sverige ter sig som rena drömreformer ur amerikanskt perspektiv. Men betyder det att polisen och fängelser är bra för samhället här? Betyder det att dessa institutioner i Sverige inte i grunden har samma repressiva och klassbevarande funktion? Inte alls. Tvärtom visar svensk polisforskning, liksom otaliga skildringar från personer i förorter, aktivister, och andra som regelbundet drabbas av polisens våld eller fängelsesystemets vardag, att de *"brottsbekämpande institutionerna är rasistiska, klassbevarande, patriarkala, våldsamma, förtryckande, ineffektiva, samt förljugna och avledande"* (citat från boken Batongerna slår nedåt, Fatta Taggråd Publikationer).

Bland poliser i Sverige är brott som misshandel och kvinnomisshandel överrepresenterade, med en intern jargong som visar på ett djupt patriarkalt kvinnoförakt. Listan över de brott som de få poliser som ändå döms begått är skrämmande och innehåller allt från mord till våldtäkt, barnporrbrott och trakasserier. Polisen har upprättat rasistiska register, i mängder av fall påvisats använda rasistiskt språkbruk, och de flesta brott som anmäls mot poliser går inte ens till åtal. Samma historiska funktion, samma institutionella logik, gäller i Sverige, såväl som Storbritannien, USA, och på andra håll, även om vi alla också behöver förhålla oss till vår egen specifika situation.

I svenska fängelser är människor med utländsk bakgrund samt fattiga överrepresenterade, och detta på grund av rasism i varje led i rättsväsendet där människor som faller utanför vithetsnormen i större utsträckning utsätts för visitationer och andra polisingripanden, oftare åtalas, och oftare döms än svenskar för motsvarande brott. Det svenska fängelsesystemet har också bland annat kritiserats av FNs tortyrkommitté, för långa häktetider som ofta också innefattar isolering.

Även om abolitionistisk politik kan tyckas långt borta i Sverige, så visar exempel från andra delar av världen att det är viktigt att redan idag börja propagera och organisera för avskaffandet av såväl polisen som fängelser. Anledningen till att polisens avskaffande blivit en politisk ståndpunkt som även etablissemangen behöver förhålla sig till i USA, och något som startat diskussioner samt organisering även utanför radikala kretsar, är att det i USA under många årtionden redan funnits

en liten men påtaglig tradition av abolitionism, med ambitiösa rörelser såväl som underbyggd forskning. När situationen sedan exploderade i våras kunde allt detta snabbt skalas upp, och abolitionism kunde därmed presenteras som ett lika radikalt som praktiskt projekt. Det finns ingen anledning att tro att det skulle behöva vara annorlunda i Sverige.

Sammanfattning

Abolitionistisk politik är ett samlingsnamn för rörelser, teorier och praktiker som är radikalt kritiska till polisen, fängelser och massövervakning. Dessa repressiva institutioners roll såväl som ursprung är enligt abolitionister inte att skydda människor, utan att upprätthålla system av privilegier som staten, kapitalismen, patriarkatet och rasism. Istället förespråkar abolitionister radikala förändringar som dels syftar till att avskaffa de grundläggande missförhållanden som skapar kriminalitet och social oro, och dels ersätta de repressiva institutionerna med verktyg genom vilka vi kan hålla varandra säkra och återställa såväl offer som förövare tillbaka till en värdig tillvaro i samhället. De här radikala förändringarna är knutna till en radikal praktik som redan här och nu kan skydda människor från institutionellt våld och repression, samtidigt som vi bygger alternativen i våra bostadsområden, organisationer och sociala rörelser.

Resurser för vidare läsning

- Are Prisons Obsolete? (2004, Angela Davis)
- The End of Policing (2017, Alex Vitale)
- Kan fängelset Försvaras (1988, Thomas Mathiesen)
- Classic Writings in Anarchist Criminology (2020)
- Batongerna slår nedåt (2016) (föreläsning youtube)
- Critical Resistance
- 8toabolition
- MPD150
- Project NIA
- Reading Towards Abolition: A Reading List
- Study Guide: Disempower, Disarm, Disband
- Origins of The Police

Anarchist Archive

anarchist-archive.org · anarchist-archive@riseup.net